

JUNGFRUTORNET

Katarina Gäddnäs

men göken gal 1997

Hon. På ludna tassar 1999

Utgiven med understöd av statsmedel
fördelade av Delegationen för den svenska
litteraturens främjande.

© Katarina Gäddnäs 2002

ISBN 951-50-1275-9

Schildts Förlags Ab

www.schildts.fi

Omslag Rita Jokiranta

Nord Print Ab, Helsingfors 2002

det som återstår:

ljudet av svanar

mödosamt från vattenytan

och den första stavelsen

på ett snigelmanifest

för alla som behöver

en lång sträcka

för att lyfta

jag slår med vingarna

skulderbladen klappar av fröjd

och nyckelbenen växer flera centimeter

i glädje över att människan

rätar på sig i sin fulla längd

inte längre rädd för att

den småblommiga klänningen

Giordano Bruno

somliga börjar vackla

gunga mycket kraftigt

när de anar att jorden under deras fötter

inte är universums medelpunkt

att det finns andra system

att solen och alla stjärnor

de vacklar

och blir ursinniga

de bränner
ditt hår, dina naglar, din hjärna, ditt kön
de utrotar
från den platta världens plana yta
de står åter raka och fasta i sin övertygelse

men solen och alla stjärnor

Giordano
jag är inte längre säker
att det finns något
bortom
men varje natt bär jag
hemligbarnet
genom de mörka
korridorerna
ner
i
valven
uppför boktornets
vindlande trappor
jag samlar splittret
från den krossade stjärnkikaren
och lägger mönster på skrivbordet
det är ljusår mellan himlakropparna
undrar om vi någonsin kommer till ro

biter mig fast i det sista ordet
biter och biter genom nätterna
genom dagarna utan ljus
genom dagar med ljus och
lokala avtalsförhandlingar
föreläsningar i retorik
och vaggsånger
klänger kvar i sången
med blödande fingrar
men om berget
ingenting annat
än stumhet och köld
inget guld
inga mirakulösa öppningar
elektriska ljusstakar
övervinner inte detta

de övervinner oss inte
du bad men gjorde aldrig avbön

räddad blev du inte men inte heller besegrad
bålet brann
och samma nådens år
föddes Galileis dotter

du kunde liksom jag vara
stjärnskådarens oäkta dotter
som fick ett lustigt kalejdoskop
att fördriva tiden med

blek sitter i tornrum och väntar
sitter i spänd förväntan
sitter i fönster hela dagarna
sitter i spänd korsett
och broderar
små, små röda stygn
ett vackert mönster
monster av duglighet

lyssnar
full av glädje och tillförsikt
till klirret från likbärarnas bjällror
och alla smådvärgar
i näpna små luvor
ackar och smackar
och rynkar sina pannor

vissa dagar är bruset starkare
den forsande floden farligare
det gäller att gå försiktigt
mellan de svala rummen
och tala stillsamt
om kattungar utan ögon eller klor
för i morgon spricker kanske krokus
ut ur mina fingrar
och fågelsången tilltar i styrka
har i hemlighet
köpt en ny stjärnkikare

den sjätte i månaden
stövlarna står vid dörren och väntar
en bisats och förväntan
tunga gruslass till det nya bygget
mellan bergstopparna
hänger månen
ett kommatecken
före det som skall komma

i gräset ligger plommonträdet drömmar
som gula post-it lappar

längst bort i trädgården
i skydd av täta buskar
observerar jag osedd himlen
kyla och tystnad
kikarlinsen immar
och ögonen rinner
det är en sorts nåd att leva på marken

stjärnor blinkar
planeter lyser med fast sken
det finns alltid de som vägrar
betrakta himlen genom teleskop

en nova kullkastade teorin
om himlarnas oföränderlighet

och det händer att vi drabbas av yrselanfall
när världskarusellen snurrar
med ettusensexhundra kilometer i timmen vid ekvatorn

men också astronomen
i ett stålkallt observatorium
kan med pannan mot betongen
känna den andres hjärtslag

jag vet hur kroppar
accelererar i fritt fall

ingen
jag skriver ingen
flög mot himlen
de krossades lagbundet
mot torgets gatsten

II
MEDITATIONER PÅ EN VULKAN
On my volcanogrows thegrass A meditative spöt.
Emily Dickinson

vi sitter i gräset
på toppen av vulkanen
denna fantastiska sällskapsresa
där man aldrig någonsin är ensam
vinden går i gräset
vinden går som vinden vill
vi samtalar belevat
vettskrämda för tystnaden
det mullrar djupt därnere
av jord och till jord

däremellan glöd och plötsliga eruptioner
du säger att jag är vacker
så vacker när jag ler
så vacker, så vacker
håret fladdrar i vinden
det mullrar djupt därnere
vänder bort ansiktet i en grimas
och askar cigaretten mot tungan
håret fladdrar
den blommiga kjolen
får sina fläckar av gräs
på denna fantastiska sällskapsresa
där man aldrig är ensam
i gräset på vulkanens topp

och blodet strömmar i svindlande hastigheter
genom kosmos
genom mig
genom kosmos i mig
kinderna blossar
och lavan strömmar
samtidigt på berget
räven river sin ripa
och blodet forsar
flugan surrar i taket
och lavan strömmar
det röda blodet
i svindlande hastigheter
genom mig
genom oss
genom kosmos i oss
medan de i lädersofforna
ser på teve
och nattfjärilen bakom hotellgardinen
och räven sin ripa

här finns bördig jord
i terrasserade sluttningar
tre skördar om året men ingen vet
om nästa utbrott
med tre goda skördar
byggs imponerande tempel

tala inte om _ _ _
låt oss dansa på kanten av kratern
tala inte om _
låt oss dansa på kanten av kratern
och hänga kransar i trädens grenar

låtsas inte heller

om dem bakom tunga gardiner
dem i hörnen
med sådan andedräkt
att slita dagen i stycken
tro inte att jag är rädd
låt skvätta
på alla öppnade garderobsdörrar
medan anletsdragen lägger sig tillrätta i spegeln
jag är rädd

gnyr stumt med hundvalpen
på den glömda joggingskon
i det fuktiga diket
allt tätare
allt djupare
du kommer snart att bli förvånad

hon kom på vägen ner för berget
med korgen full av blommiga klänningar
hon gick förbi mig och vinden var varm
snart vek hon ihop och lade undan allt i skåpet
ännu fuktigt mellan lakan och blöjtyg

Han föll inte. Han blev inte knuffad.
Det var en morgon av klarhet och fågelsång. Han som med lack och sigill utsetts att sy de mjukaste skorna påven någonsin burit. Den bästa skomakaren i sju socknar tog självmant det lilla steget över klippkanten iklädd Marias blå mantel.
Ett steg ut, bort från bybornas stumma förväntningar.
Han släppte allt och den morrande hunden med dräglände käft rusade ut ur skåpet i verkstaden.
Han klev över klippkanten, men i samma stund som solens första strålar träffade bergstoppen på andra sidan dalen fick han fotfäste. Han började dansande stiga uppåt genom de lätta molnen, över citronträdens toppar och mimosafälten.
Byborna som samlats nedanför klippan med pannorna i djupa veck såg under tystnad hur han försvann ur sikte.
Följande morgon var han åter tillbaka på sin plats i verkstaden.
Det var inget att orda om, men riktigt som förut blev det aldrig.

IV

SOM FISKAT MANETER

".. .gommen glömmer inte ordens sträva sälta utan uppehåll samma viskningar oavslåtligen överallt bara det viktigaste hur man räddar kärleken"

Kent Danielsson

ur *Anna Valderina Angelfisk*

har alltid väntat
klockors klang
skalv i mina mörka rum

det plötsliga blodet
när det går håll
att vägas och befinnas vara för tung
för lång och med för stora fötter
när inkvisitorn
när exorcisten
en eftermiddag stod vid en vit kaféstol
en morgon vid min fotända

utan kikare
och utsikter om bättre sikt
utan tyg till söndagskjol
i en främmande stad
med sträva ord som tabletter
plats för gråt
i omsorgsfullt ljudisolerade hotell

jag klamrar mig kvar
vid de sista orden
skall aldrig sluta hälsa fastän jag inte tagit mig över vattnet
skall fästa mig vid höstrabattens skräpiga ringblommor
skall gråta högt i varuhusets sunkiga hiss
värker alla tabletter till slut
bara orden är kvar
hur man räddar det viktigaste

på tredje dagen
drog han genom dörren i svepande rock
lämnade sitt kvitto
skrivet på alla lakan
också jag reste mig och gick
i hissen stod en ung kvinna
med ett barn i famnen
jag begav mig ner i avloppssystemet
för att fånga maneten
vissa tror att
djupt i stadens kloaker
finns kanaler ut till havet

ingen fiskar havsänglar
många har sett dem
men ingen tror på dem

tre kvinnor kom
genom nattens tapeter
en värmdes nässelbad
en skänkte vaxduk till svepning
den tredje vill inte släppa taget
manetarmar om min hals

ingen går ensam
alla vi som vandrar
dessa vägar
med stavar, kassar
vagnar, drömmar
metspön och hundar
våra fötter gör något med dikesrenarna
så vitsippan vågar
en andra gång i oktober

här finns inga boulevarder
att flanera längs
följer alltså tanken

till slut
genom
de
smalaste bergspassen
de mörkaste grottorna
vid Himalayas fot möter oss lokala guider som erbjuder oss sina
tjänster ett: att bära oss upp för berget, två: att bära våra väskor, tre: att
fånga yetin
- Nej, tack jag går helst själv som om sanningen skulle låta sig hittas
där
som om jag någonsin skulle nå toppen
som om jag sist och slutligen vill det
de säger att det finns något bortom bergen som jag inte kan få här
borde jag därför ge dem min kikare?
borde jag därför ge dem min nya kikare?
vi gick hela vägen efter varandra, en vandring av skoskav och sång
alla går hela tiden efter varandra och sjunger så käckt
i dagboken skriver jag denna dag att från och med nu måste jag röra
mig i väglöst
landskap

de skrattar åt mig
och mina värkande axlar
de stora sanningarna berättas inte
av främmande tungor
vid flammande lägereldar
vid foten av blånande berg
här går jag med öppna skosnören
längs slaskiga gator
med block och penna i näven
och en snuvig fotograf
i släptåg

tvättar utan tårar
lovar reklamen
men de ljuger

å så de ljuger
jag tvättade håret grönt
innan det lossnade

men jag slutar inte gråta
gråter ännu
över fattigabarneniafrika
israeliskbosättningspolitik
kvinnohandel
kontinentalförskjutning
klimatförändringar
sjunknaubåtar
terrorattacker
alla krossade utsikter
och en död fjäril i farstun

ondskan träffar man inte med missiler
man träffar barn, broar och beduintält

reklamen ljuger
skallig gråterska gråter ännu
Kyrie eleis

JAG SKRIKER TYST MED
badrumsmattans alla fula
fläckar och spegeln som är
är sprucken
och varje morgon
de vita fläckarna
och varje kväll försvinner allt
vatten i sex små hål med en
liten virvel och ett slurp ta mej
jag ropar ropar ta mej med
ta mej ta mej med ta mej med
från mattans alla fläckar
genom underjordiska kloaker
TA MEJ MED TILL HAVET

tunga
jag är tunga
som söker
i det svarta valvet
i den heliga katedralen
vart tog du vägen
det finns något bortom
jag är tunga på väg
tunga
och lång väg
tunga, långa steg
så ett skratt

och skalv i alla mörka rum
en varig spricka i fresken
och havet glittrar där nere
sångsvanarna landar
ett plaskande
tung
men flyger
stumma

för många
skall skjutas i sina vikar
måsarne bara skrattar

VI METAMORFOS BETYDER FULLSTÄNDIG FÖRVÄNDLING

som myggbetten efter
våra utflykter i skogen runt datjan
inte värre
på samma ställe
mellan skulderbladen
efter några dagar
började huden flaga
och de sista dagarna värken
som fick mig att riva sovrummets gröna
blomtapeter
tillkalla läkare och skrika efter Vlads gevär
outhärdligt
mellan skulderbladen
sedan tar sömnen vid

en lång sömn
medan snön faller och vikarna fryser
iskalla händer och fötter
och den tunna tråden väller ur munnen
så mycket sammanhängande tråd
under en så lång tid
har aldrig tidigare observerats
i ett kvinnoliv
alla läkarna
är mycket förbryllade

han sörjde länge
för han var en man som tyckte illa om
förändringar och förvandlingar
träden slog sina grenar hårt mot fönstret
stormarna härjade
tills den gamla asken lade sig över vägen
i rummet runt kokongen rådde alltid stillhet

stilla eftermiddagar
ett bländande ljus
och ur kokongen
tystnad
de kallar mig Snövit
men vågar inte krossa höljet och kyssa
han uthärdade länge
men vid Lacrimosasatsen
brast förhänget
han öppnade fönstret
gick ut i skogen
skrek länge

Käraste lilla Vlad
jag bönfaller dig att sluta gråta.
du hatade alltid när jag grät.
kokongen finns att beskåda
på dräkthistoriska museet i huvudstaden.
jag har inte längre ont
huden vid skulderbladen
sprack upp
i blod och vingar
vecklade ut sig

nu sträcker jag
genom fönstret du öppnade
du måste släppa taget

alla flaxande vitklädda
och senare de svartklädda
alla skålar högtidligt i tårar
men kan knappast säga att de förstår

mitt namn
inhugget
i mausoleets kalla stengolv
alla hans blöta kyssar
och pälsbrämade välvilja till trots

de ryska munkarnas kör
hörs stundom svagt ner till oss under golvet
liksom sändningarna över mellanvåg
och kaukasisk pop från lokalradion

han ropar på mig
han ropar på oss alla
i valv och kammare
kom tillbaka!
kom tillbaka!

på gården sitter en byracka
med hängande tunga
luften är fylld av fjärilar

syrenerna blommar
alla hus och drömmar

VII
VAKEN I MAUSOLEET
62

det första var stanken
sedan hörde jag en natt
något som kan kallas musik
från vår kalla vind
jag ligger mycket stilla
och knäpper händerna ovanpå täcket
jag börjar förstå
här sover nästan alla
man förväntas ligga orörlig
och lyssna
med händerna knäppta på täcket
med en högtidlig min
men fniss under täcket
jag har vaknat

den ylande besten på vår innergård
tystnar först när jag visar mig i fönstret
då tiger han och stirrar uppfordrande
kom ut! kom ut!
kom ut och slåss som en man
jag sitter hela den bleka förmiddagen
på kökssoffan med skräcken i knäet
och tittar ut genom fönstret
inte en talgoxe vågar sig fram till fågelbordet
jag hittar inte längre fram till dörren
jag är inte längre säker på om det finns någon dörr

våra spår yr igen
därför är det meningslöst
att vända om
vi famlar i snöstorm
mellan plogpinnarnas utropstecken
grafiskt vackra
men ingen hör vad de skriker
ingen förstår

och kommit till en punkt igen
och inser att jag länge gått i cirkel

men tvekar att lämna vägen
ut i orörd snö
lämna spår
och riskera snö i stövlarna

VIII RESTE SIG OCH SPRÄNGDE SIN KLÄNNING

och det är inte bara snöstorm
det är dessutom sjökortets sista blad
och om jag fortsätter
kan inte längre förlita mig på
sjöfartsverkets lodade djup
bara den darrande slagrutan
nålen som rispar skönt
blodspår i det blommiga
med tusen hyskor och knappar

det knakar i sömmarna
då den kutryggiga rätar på sig
i sin fulla längd och härlighet
och vingarna
när det inte längre går att
krypa ihop i den trånga klänningen
höljet brister
och knapparna flyger åt alla håll
en senfödd himlakropp
och universum fortsätter
att vidga sig

spränger mig varm och glad
stjärnor sprutar över berget
föds i åskväder och väntar inga svar
sy en ny klänning
som passar bättre
med hål för vingar och för henne
som bär min bild mot tystnad
och mörka rum att vakna i
och varje morgon rör min gröt
till ett fast minne
och bär mig till lysande vatten

äntligen ensam
innanför min hud
i skrivbordslampans gröna sken
i en vemodig bröllopsvals i jazz
och det regnar lycka
i mörkret utanför
i gräset ligger
ett sönderslaget kalejdoskop

jag lovar tillit
i glädje och lust
i ångest och ensamhet
inte ens döden skiljer oss åt
i skrivbordslampans sken
och det regnar lycka
ju mörkare det är
desto bättre syns stjärnhimlen
från mitt nya observatorium

ibland hittar någon tillfälligt hem
och står där stum på tunet
bland krusbärsbuskarna
med rosenkransen i fickan
bland fler frågor och färre svar

det är inte som
dikt och drömmar
hela sommaren
var kall och regnig
men i lä vid knuten står en maskrosboll
väntar på tillfälle
att släppa taget
vildvinet slår hjälplöst
mot den stängda dörren
de frodiga årsskotten söker fäste på väggen
slår och slår
söker fäste för alla drömmar
i sprickorna i stenen
i sår och söndrighet
famlar i vinden
i lä runt knuten står maskrosen
och väntar på tillfälle att släppa taget

Tack för verkliga och fiktiva samtal med
Maria Antas, Birgitta Boucht, Kent Danielsson,
Martin Lönnebo, Valdemar Nyman,
Dava Sobel, Pia Tafdrup
samt deltagare och ledare för kursen i litterärt
skapande vid fortbildningscentralen vid
Åbo Akademi